

teras, Vallfogona de R., a. 1393 (*BABL* XII, 193). Avui «extrems del camp que queden sense llaurar» a Fraga (*BDC* IV, 39), «lo ribet que fa una *antèra*» a la baixa Vall de Boí (Barruera, 1953). No sé, però, si és el mateix l'*anter*a nom d'un joc d'infants a Eivissa (Castelló, *Ibiza y Form.*, 77-78).

En el fons crec que hem de mirar com a duplicat d'INDAGINEM > *andana*, una forma ben diferent, que possiblement vindria d'una altra base mossàrab, veg. *NAIA*.

DERIV.: *Andanada* [Lab. 1839], del cast. *andanada* derivat d'*andana* de canons. *Andanar*. + *Alendera* 'bastón largo que se usa para dirigir a los bueyes', Àneu (Pol, p. 9), potser metàtesi amb dissim. **enandera* INDAGIN-ARIA?

¹ *Séquia Andana* en una localitat pròxima, al costat de *Sequia Marsella*. — ² «Tot està sugècte al hòme / mentres fa lo que Déu mana, / però si fa el seu capritxo / ya li podem dir *andana*, / puix d'hòme se torna bitxo», MGadea, *T. del Xè* II, 65. — ³ Des d'aquestes, després, per una banda les accs. de 'file-ra d'enginys de pesca' o 'renglera d'objectes nàutics diversos' que detalla *AlcM* en els I, §§ 2 i 3; per altra accs. com «zarzo de mimbres sobre el que se seca al sol la fruta» en el Baix Aragó, a Casp-Ixar (Puyoles-Valenzuela), etc. — ⁴ No cal parlar gaire d'*andana* reemplaçant l'*andèn* dels ferrocarrils espanyols, o l'*andana* en un carrer o edifici (*AlcM* I, § 8): és sabut que es tracta d'un neologisme dels anys 1920 (acceptat per Fabra en una Conversa Filològica d'aquell temps): se cercà de reemplaçar el castellanisme escandalós *andèn*, llavors en circulació, mitjançant un mot semblant, de la mateixa etimologia, i ja paït centúries ha per l'idioma. — ⁵ *Naia* 'besàvia', mot pirinenc (*AlcM*) dóna una base semàntica bastant raonable per a les accs. §§ 7, 8 i 10, i la localització de Bagà, etc. és bastant pròxima a la de Puigcerdà.

Andandi, *andante*, *andantino*, *andar*, *andarega*, *andarivell*, *andatges*, *andeguera*, V. *anar* *Ander*, V. *andes*

ANDERRIS, 'clemàstecs' o 'capfoguers' (i secundàriament 'trastos inútils'), mot local d'alguns punts del Rosselló i de la zona Ripoll-Olot, germà de l'oc. ant. *andès*, oc. dial. *anderre*, fr. *landier*, gascó *landrè*, d'origen pre-romà, emparentat probt. amb el cèlt. *ANDERI* 'vedella', 'noia' (irl. ant. *ainder*, ky. *anneir*, *enderic*) i el basc *andere* 'dona jove', que potser no és d'origen indoeuropeu ni pròpiament basc sinó pertanyent a un substrat més antic, propi de diverses terres occidentals o almenys de l'Oest d'Europa. □ *1.ª doc.*: *anderris* «clamàstechs», 1803, Belv.; en llengua d'oc, el plural *andès* ja a mj. S. XIII i freqüent des del xiv.

Sembla figurar en un doc. o tarifa (de Bna. o nòrdica), del S. xv: «Tenalles, gaolls ho dalls bosquers, *enderins* ho cavalls de foch ho fogons, tribenes e balles-tes» que el *DAG*. cita (s. v. *gaoll*) d'una ed. del Conso-

lat de Mar (1518, f° 102v, no sé si ja en l'ed. de 1498; id. ed. Moliné, p. 233). *AlcM* dóna «*endèrins* o clamalls de foch o fogons», dels Capítols d'Ordinació de Drets del General de 1481: tot és evidentment el mateix document i *clamalls de foch* és alteració de *cavalls de foch* 'capfoguer', per una conjectura que ho iguala a *cremall*s = *clemàstecs*, conjectura impertinent car llavors no té solta de *foch* (potser és aquest l'únic fonament de la definició «clemàstecs»). L'accentuació *endèrins* és increïble; potser un *enderins*, però val a dir que aquest derivat en *-erins* és també suspecte: la cosa més versemblant és que hi hagués error de lectura en lloc del conegut *enderris* o *endernis*.

Belv. i Lab. (1839) coincideixen en el que diuen d'aquest mot, car si bé el segon el qualifica de dialectal i el primer d'antiquat, volen dir el mateix: Belv. sol posar aquest qualificatiu a mots dels quals té nota, però no coneixent-los i no obtenint-ne confirmació, els adorna d'aquesta etiqueta, per més que sovint siguin termes que mai no s'havien conegut gaire però s'usaven en algun lloc apartat. En el mapa 1787 de l'ALF trobem *andèrnis* limitat a Ribesaltes (p. 797), mentre que en els altres pobles dels Pyr.-Or. hi ha el tipus *capfoguers*, car es tracta, en efecte, del mapa «che-nèt», o sigui els ferros del foc o capfoguers, que són diferents dels clemàstecs. De fet l'àrea del nostre mot és limitadíssima en català, car, fins en el domini dialectal rossellonès, no sé que s'usi fora d'allí més que a Montalbà — a la frontera lingüística de Fenollet, i poble de llenguatge ja mixt de llenguadocià — en la forma *elz andèrs* «els ferros del foc» (segons Griera, *ZRPh*. XLV, 1925, 249, mateixa forma *BDC* xx, 247), en variant semblant a la de Ribesaltes, *andern* en el Capcir (*BDC* III, 119), i el mateix Griera dóna *lan-dèrn* vagament com a rossellonès en el *BDC* ix, 36.

La forma assenyalada per Belv. i Lab. degué haver tingut ús abans, sigui amb el significat que ells li donen o amb el de capfoguers, en una zona de més al Sud, on avui el terme encara es coneix si bé l'usen amb sentit vague; simplement com a 'estris, entri-quells' vaig sentir-lo a les Guillerries: a Vilanova de Sau em deien «a Tortadès hi ha una cabanya que en diuen *La Fusteria*, que hi tenen els *andèris*» (1935) i *AlcM* confirma que *enderris* és «objectes inútils o que fan nosa, *trastos*, *cachivaches*» no sols a Rupit sinó en la zona al Nord que uneix aquesta amb la rossellonesa: Olot i Ripoll. Es comprèn que havent sortit de l'ús corrent, el mot i fins la cosa, la gent no conservi memòria del terme més que com una cosa de l'antigor i d'utilitat escassa; ben possible que es tractés d'un tipus antic de capfoguers o clemàstecs, avui reemplaçat per altres de més eficaços o de fabricació més difosa, i en guardar l'antic els pagesos d'una generació més vella, els d'una altra generació, conservant aquest objecte amb altra ferralla inútil (en una cabanya com la de Tortadès) els joves han acabat per creure que era un terme genèric per a vells estris d'escassa utilitat (ajudant-hi el parònim *ENDERGUES*).

En territori pròpiament gallo-romànic el mot s'ha